

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาคุณภาพประชากรของประเทศ การจัดการศึกษาที่ดีย่อมส่งผลให้ประชากร นำความรู้ความสามารถของตนเองมาใช้ในการดำรงชีวิตได้อย่างเหมาะสม สามารถปรับตัวต่อสภาพการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ในปัจจุบัน ได้อย่างดี ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเอง และสังคม (สมพงษ์ สมใจเพ็ง 2549 : 1) นอกจากนี้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 มาตรา 6 ได้กล่าวไว้ว่า การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรมจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่น ได้อย่างมีความสุข ดังนั้นจึงถือได้ว่าการจัดการศึกษาเป็นรากฐานที่สำคัญในการสร้างความมั่นคงและความก้าวหน้าให้แก่ประเทศชาติ

สถานศึกษาเป็นหน่วยงานสำคัญที่มีหน้าที่รับผิดชอบในการจัดการศึกษาให้แก่เด็กที่มีอายุในเกณฑ์ตามพระราชบัญญัติการศึกษาภาคบังคับ พ.ศ. 2545 และตามแนวนโยบายของรัฐซึ่งสถานศึกษาจำเป็นต้องจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับ มาตรา 22 ที่กล่าวไว้ว่า การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการเรียนการสอนต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพ ประกอบกับหมวดที่ 6 มาตรฐานและการประกันคุณภาพการศึกษา ได้กำหนดให้โรงเรียนมีระบบประกันคุณภาพการศึกษา ทั้งระบบประกันคุณภาพภายในและระบบประกันคุณภาพภายนอก และถือว่าระบบประกันคุณภาพภายในเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบริหารการศึกษาที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง และเพื่อให้ผู้เรียนเป็นสมาชิกที่ดีเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพในสังคม ผู้บริหารและบุคลากรในสถานศึกษาพัฒนาตนเองให้มีความรู้ความสามารถเพื่อรับการเปลี่ยนแปลงที่กำลังเป็นอยู่ สิ่งหนึ่งที่จะช่วยพัฒนาบุคลากรและช่วยให้งานฝ่ายต่างๆ ก้าวหน้ามีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นก็คือ การนิเทศการศึกษา

การนิเทศการศึกษา คือ กระบวนการที่ทำให้การศึกษาวรรลุตามปรัชญาและเป้าหมาย อันพึงประสงค์ เพราะงานนิเทศการศึกษาเป็นงานที่จะช่วยปรับปรุงแก้ไข ริเริ่ม โดยการใช้เทคนิค และบริบททางสังคมเป็นแรงจูงใจ และกระตุ้นให้ครูเกิดกำลังใจ ความรับผิดชอบ ความคิดริเริ่ม

ในการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ โดยอาศัยหลักการนิเทศและมนุษยสัมพันธ์เข้าช่วย เพื่อส่งเสริมให้สถานศึกษาสามารถบริหารจัดการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ การเปิดโอกาสให้บุคคลภายในโรงเรียนที่เข้าใจถึงสภาพและปัญหาของโรงเรียนอย่างแท้จริง ทั้งนี้เพราะบุคลากรในโรงเรียนเป็นผู้ที่อยู่ใกล้ชิดกับนักเรียนย่อมทราบและเข้าใจสภาพปัญหาของโรงเรียนตลอดจนสามารถวิเคราะห์เหตุของปัญหาได้ดีกว่าบุคคลภายนอก จึงได้กำหนดนโยบายและมาตรการให้ผู้บริหารโรงเรียนทุกโรงเรียน ดำเนินการนิเทศภายในโรงเรียนและได้กำหนดให้ใช้การพัฒนาระบบการนิเทศภายในโรงเรียนเป็นยุทธศาสตร์สำคัญในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา (พัชรี ศานติอาวรณ์ 2552 : 3)

ดังนั้นผู้บริหารโรงเรียนจึงควรมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการนิเทศภายในโรงเรียน ด้วยการศึกษาค้นคว้าความรู้และติดตามความเคลื่อนไหวด้านการนิเทศภายในอยู่เสมอ และนำไปประยุกต์ใช้ในการบริหารโรงเรียน ดังนั้นเพื่อให้การจัดการศึกษาพัฒนาให้ดียิ่งขึ้น ผู้บริหารและครูในโรงเรียนจึงเป็นบุคคลสำคัญในการกำหนดแนวทาง วิธีการและดำเนินการเพื่อช่วยให้การนิเทศภายในโรงเรียนบรรลุผลตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ ส่งผลให้การบริหารงานด้านต่างๆ ในโรงเรียนมีประสิทธิภาพ

การนิเทศภายในที่ผ่านมามีปัญหามากมายและอุปสรรคในการนิเทศภายในโรงเรียน โดยเฉพาะในโรงเรียนขนาดเล็กที่มีครูไม่ครบชั้น ส่งผลให้การบริหารจัดการในงานฝ่ายต่างๆ ของโรงเรียนไม่มีประสิทธิภาพ ซึ่งวรรณพร สุขอนันต์ (2550 : 2) ได้กล่าวถึงปัญหาและอุปสรรคไว้ว่า ผู้บริหารไม่ให้ความสนใจการนิเทศภายใน รวมทั้ง ครู อาจารย์ในโรงเรียนยังขาดความเข้าใจความหมายและวัตถุประสงค์ที่แท้จริงของการนิเทศภายใน และความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวิธีดำเนินการนิเทศ โรงเรียนมีการวางแผนการดำเนินงานจัดการนิเทศภายในโรงเรียนไม่ รวมถึง เวลาในการปฏิบัติ การนิเทศของบุคลากรภายในโรงเรียนมีน้อย เพราะบุคลากรมีงานสอนที่มากกว่าโรงเรียนทั่วไป และหน้าที่อื่นที่ได้รับมอบหมายประจำอยู่แล้ว ตรงกับที่ร้อยตรี ชีรวัฒน์ คำชุม (2553 : 3) ได้ทำวิจัย เรื่อง การนิเทศแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนในกลุ่มโรงเรียนห้วยชมภูสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา เชียงราย เขต 1 พบว่า โรงเรียนมีการดำเนินการจัดการนิเทศภายในที่ไม่ชัดเจน ครูจะเป็นผู้รับการนิเทศเพียงฝ่ายเดียว ทำให้ไม่มีโอกาสแสดงความคิดเห็น แนวทางการนิเทศไม่ตรงกับการบริหารจัดการ ขาดการนิเทศอย่างต่อเนื่อง ขาดแรงจูงใจและสนับสนุนในการนิเทศ เพราะการนิเทศการศึกษา มักจะเป็นไปในลักษณะการประเมินหรือตรวจดูมากกว่าการช่วยครูพัฒนา ทำให้ครูมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อการนิเทศ เช่นเดียวกับรัชณี ลาภรัตนทอง (2553 : 3) ได้ทำวิจัย เรื่อง การดำเนินการนิเทศภายในโรงเรียนบ้านเวียงฝาง พบว่า การนิเทศภายในขาด ความต่อเนื่องเพราะด้วยสภาพกิจกรรมการเรียนการสอนที่เปลี่ยนไป เกิดการเปลี่ยนแปลง แต่การวางแผนการนิเทศไม่สอดคล้องกับสภาพปัจจุบัน จนทำให้การนิเทศไม่เป็นไปตามกำหนด

โรงเรียนขนาดเล็กที่มีครูไม่ครบชั้น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา เชียงใหม่ เขต 3 มีจำนวน 41 โรงเรียน เป็นโรงเรียนที่มีการจัดการศึกษาตั้งแต่ปฐมวัยจนถึงชั้น ประถมศึกษาปีที่ 6 ซึ่งจากรายงานการสรุปผลการนิเทศทั้งระบบครบทุกงานของกลุ่มนิเทศติดตาม ประเมินผลการจัดการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 3 ได้สรุปสภาพการดำเนินการนิเทศภายในโรงเรียนไว้ว่า โรงเรียนขนาดเล็กที่มีครูไม่ครบชั้นส่วนใหญ่ การขาดแคลนบุคลากร ส่งผลต่อการบริหารจัดการงานด้านต่างๆ การขาดการวางแผนในการนิเทศ ภายในอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง และการวางแผนการนิเทศภายในโรงเรียนไม่สอดคล้องสภาพ การเรียนการสอนในปัจจุบัน

ปัญหาดังกล่าว ไม่ได้เกิดกับโรงเรียนขนาดเล็กทุกโรงเรียน เพราะมีโรงเรียนขนาดเล็กบางโรงเรียน ที่สามารถบริหารจัดการได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาบริหารจัดการที่ดีและ สภาพในการนิเทศภายในโรงเรียนขนาดเล็กที่มีครูไม่ครบชั้น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 3 ที่มีผลการบริหารจัดการที่เป็นเลิศ เพื่อทราบการบริหารจัดการที่ดีและ สภาพการปฏิบัติการนิเทศภายในโรงเรียน ซึ่งผลการศึกษาที่ได้ สามารถนำไปพัฒนา ปรับปรุงให้ เป็นแนวทางที่เหมาะสมการนิเทศภายใน โรงเรียนขนาดเล็กที่มีครูไม่ครบชั้น ตลอดจนพัฒนา คุณภาพการศึกษาให้บรรลุตามจุดมุ่งหมายต่อไป

คำถามการวิจัย

1. การบริหารจัดการที่ดีในการนิเทศภายในโรงเรียนขนาดเล็กที่มีครูไม่ครบชั้น สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 3 มีลักษณะอย่างไร
2. วิธีการนิเทศภายในโรงเรียนขนาดเล็กที่มีครูไม่ครบชั้น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 3 มีลักษณะอย่างไร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการบริหารจัดการที่ดีในการนิเทศภายในโรงเรียนขนาดเล็กที่มีครูไม่ครบชั้น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 3
2. เพื่อศึกษาวิธีการในการนิเทศภายในโรงเรียนขนาดเล็กที่มีครูไม่ครบชั้น สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 3

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. ได้ทราบลักษณะของการบริหารจัดการที่ดีในการนิเทศภายในของโรงเรียนขนาดเล็กที่มีครูไม่ครบชั้น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 3
2. ได้วิธีการนิเทศภายในโรงเรียนขนาดเล็กที่มีครูไม่ครบชั้น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 3
3. ผู้บริหารในโรงเรียนขนาดเล็กที่มีครูไม่ครบชั้น สามารถนำวิธีการดำเนินการนิเทศภายในไปใช้กับโรงเรียนของตนเองได้

ขอบเขตของการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ที่ใช้ในวิจัยในเรื่องนี้ ได้แก่ โรงเรียนขนาดเล็กที่มีครูไม่ครบชั้น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 3 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2557 รวมทั้งสิ้น จำนวน 41 โรงเรียน

กลุ่มตัวอย่าง ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นกลุ่มสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 3 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2557 โดยมีเกณฑ์การคัดเลือกดังนี้

1. โรงเรียนขนาดเล็กที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงสุดของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 3 ปีการศึกษา 2555
2. โรงเรียนขนาดเล็กที่มีผลการนิเทศทั้งระบบครบทุกงานอยู่ในระดับสูงสุดของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 3 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2556
3. โรงเรียนที่ได้รับรางวัลโรงเรียนพระราชทานขนาดเล็ก ซึ่งได้แก่ โรงเรียนบ้านอ่างต้า ตำบลสันตน์หมือ อำเภอมะเอย จังหวัดเชียงใหม่

ขอบเขตด้านเนื้อหา

ในการศึกษาครั้งนี้มุ่งศึกษาการนิเทศภายใน 4 ด้าน ดังนี้

1. ด้านวิชาการ
2. ด้านการบริหารงานบุคคล
3. ด้านการเงินและพัสดุ
4. ด้านการบริหารงานทั่วไป

ขอบเขตด้านตัวแปร

ตัวแปรต้น คือ ลักษณะการบริหารจัดการที่ดีในการนิเทศภายในของโรงเรียนขนาดเล็กที่มีครูไม่ครบชั้นสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 3

ตัวแปรตาม คือ การนิเทศภายในสำหรับโรงเรียนขนาดเล็กที่มีครูไม่ครบชั้นสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 3

ขอบเขตด้านสถานที่

โรงเรียนขนาดเล็กที่มีครูไม่ครบชั้น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 3 จังหวัดเชียงใหม่ ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2557

ขอบเขตด้านเวลา

เดือนมีนาคม พ.ศ. 2557 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2556 ถึง เดือนกันยายน พ.ศ. 2557 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2557

นิยามศัพท์เฉพาะ

โรงเรียนขนาดเล็กที่มีครูไม่ครบชั้น หมายถึง โรงเรียนที่มีนักเรียนไม่เกิน 120 คน ที่เปิดสอนตั้งแต่ชั้นปฐมวัยจนถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และมีจำนวนครูไม่ครบชั้นเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 3

การบริหารจัดการที่ดีในการนิเทศภายในโรงเรียนขนาดเล็ก หมายถึง กิจกรรมที่โรงเรียนดำเนินการขึ้นระหว่างผู้บริหารกับครูผู้สอนหรือครูผู้สอนกับครูผู้สอน เพื่อปรับปรุงการบริหารงานต่างๆให้มีประสิทธิภาพทั้ง 4 ด้านดังนี้ การบริหารงานวิชาการ การบริหารงานการเงินและพัสดุ การบริหารงานบุคคลและการบริหารงานทั่วไป